

MOORDBALLADEN

OP WARE MOORDEN
GEBASEERDE GEDICHTEN

SAMENGESTELD DOOR
BART FM DROOG

NPE

MOORDBALLADEN

OP WARE MOORDEN
GEBASEERDE GEDICHTEN

SAMENGESTELD DOOR BART FM DROOG

NEDERLANDSE POËZIE ENCYCLOPEDIË
EENRUM, 2017

INHOUDSOPGAVE

5	Voorwoord
8	Saxnot fen Aestergo – Win Frisa swerda spreka (754)
9	Vertaling door Cornelis van der Wal
11	Jaap van den Born – Hun schuld! (1256)
13	Anna Hardonk – Der Keerlen God (1296)
16	Jaap van den Born – Balthazar G. (1584)
18	Jaap van den Born – De gebroeders De Witt (1672)
20	Daniël Dee – De gifmengster (1879-1883)
23	Bas Jongenelen – Roofmoord 1899 te Berkel (Z.H.) (1899)
26	Dirk Kroon – Razernij (1899)
28	Peter Knipmeijer – De moord in Koewacht (1899)
30	Peter Mangel Schots – Trijntje van de bakker (1899)
32	Amro Tode – Nieuwe maan (1899)
35	Jurgen Eissink – Onder aanbeveling (1899)
39	Monique Busing – Waar paden kruisen (1899)
42	Lianne van Gemert – En ik (1899)
47	Laura Mijnders – Wat er overblijft (1900)
49	Egbert Hovenkamp II – Van het mes ende bloed (1910)
51	Koos Dijksterhuis – Dood door taart (1910)
55	Sven Staelens – Parvati's waanzin (1911)
57	Bob Boswinkel – Haarlemmermeerse moordballade (1911)
61	Hannah Celsius – Groot verlof (1911)
64	André van der Veeke – Onderwijzeres (27) vermoord... (1911)
66	Marcel Ozymantra – Drong in dronken (1911)
69	Wibo Kosters – De handen van Velthuis (1911)
72	Olaf Risee – Voordat het met bloed bevlekte... (1912)
74	Marjon Zomer – <i>Slaap knaapje slaap</i> (1912)
77	Ronald Ohlsen – Het Beest (1971-2001)
79	Laura Demelza Bosma - Zuster, wat is heilig in uw leven (1977)
82	Bart FM Droog – Zoveel meer (1990)
84	Lilian Zielstra – De vis (1991-2005)
87	Alex Gentjens – Moord en brand (1992)
89	Nafiss Nia – Jessica de Roij (1994)
91	Inge Boulonois – Aan de moordenaar... (1994)
93	Harry Zijlstra – Zwijgplicht (1997)
95	Wim van Til – <i>Ze was nooit van mij geweest...</i> (1997)
97	Ruben van Gogh – Onderaan de spoorwegbaan (1997)
99	Akim A.J. Willems – <i>Dat het een zeer...</i> (1997)

102	Marc Commandeur – De grote slag (2000)
105	F. Starik - Sorry Martien (2002)
107	Elly de Waard - De ballade van de vermoorde politicus... (2002)
111	Menno van der Beek – De zaak-Nijboer: een arbitrage (2004)
116	Diana Ozon. Vleesprikbord (2004)
118	Jan Maurits Schouten – Te denken valt (2008)
121	Hester van Beers - Milly (2010)
123	Bert van den Helder – Ida Sjamsudin (2010)
125	Robert E. Bal – Overval in woning... (2011)
128	Dit e-boek als papieren boek
129	Moordliederen-bundelingen
130	Colofon
131	NPE-boeken

VOORWOORD

Bij het bekende *Eenzame uitvaart*-project zien dichters zich voor de taak gesteld binnen zeer korte tijd een gedicht te schrijven bij een sterfgeval. De confrontatie met de dood doet iets met dichters. Op een niet te benoemen wijze ontstaan daarbij vaak heel bijzondere en aangrijpende gedichten. Nu gaat het bij de meeste eenzame uitvaarten om mensen die op een natuurlijke wijze of door eigen hand gestorven zijn. In de eenzame uitvaartgedichten speelt de manier van overlijden vaak een grote rol.

Ik vroeg me derhalve af hoe poëten op gewelddadige sterfgevallen zouden reageren. Ik besloot tot een experiment. Op Facebook plaatste ik een oproep dat dichters die gedichten bij moorden wilden schrijven zich bij me konden melden. Binnen enkele dagen deden ruim veertig poëten uit Nederland en Vlaanderen dat. Drie van hen droegen kant en klare gedichten aan, alle anderen deelde ik specifieke moorden uit. Met één uitzondering: het Bonifatiusgedicht. Dat werd me toegezonden door een telg uit een Friese adellijke familie. De tekst zou van generatie op generatie mondeling zijn overgeleverd en verschijnt hier voor het eerst in druk.

Het resultaat is dit boek, met poëmen over echt gebeurde levensdelicten. Alle moordzaken deden zich voor in wat nu Nederland heet, behalve één, die van de moordende junkie-non uit Wettere, bij Gent.

Waarschuwing

Het lezen van dit werk kan heftige emoties oproepen. De eerste vijf gedichten zijn, waarschijnlijk door de grote afstand in tijd, redelijk lichtvoetig. Laat u daardoor niet misleiden: vanaf circa 1880 komen de slachtoffers en moordenaars angstwekkend dichtbij. Elke beschreven zaak berust op bittere werkelijkheid – en elk gedicht brengt die werkelijkheid weer tot leven.

Moordballaden

In vroeger eeuwen was het heel gebruikelijk dat liedschrijvers levensdelicten bezongen. Overgeleverd zijn onder meer liedjes over de moord op Marietje Kessels (Tilburg, 1900) en over de drievoudige levensroof te Koekange (1909). Velen kennen nog het vroeg-negentiende eeuwse lied 'De moord van Raamsdonk', over een overigens fictief incident.

Minder bekend zijn de moordgedichten, waarvan toch veel bestaan. Enkele dichters hebben zelfs complete bundels aan moorden gewijd. Het bekendste werk is het bijna vijftig pagina's tellende *Hellevaart* uit 1946 van Johan W. Schotman, gebaseerd op de door godsdienstwaan veroorzaakte drievoudige moord aan boord van de Katwijkse Gekkenlogger, in 1915. Een fragment:

Zij grijpen naar greling, spade en spaan
 en dringen op Tuyl psalmzingend aan
 en houwen hem neer en blindweg slaan
 zijn grauwen schedel in en staan
 psalmzingend om 't gevallen lijf

Van recenter datum is de bundel *Een ziektegeschiedenis* (2010) van Menno van der Beek, waarin de moordenaar Ije Wijkstra, die in 1929 vier veldwachters van het leven beroofde, centraal staat. En natuurlijk zijn er de vele verzen die na spraakmakende moorden en aanslagen door huisdichters van kranten, 's lands- en stadsdichters gebakken werden en worden, zowel vroeger als nu.

Tips over onopgeloste zaken?

In dit boek staat een aantal onopgeloste moordzaken beschreven. Voor cruciale tips over de zaken uit 1992-2011 looft de politie beloningen uit tot € 20.000. Heeft u informatie die kan leiden tot een oplossing? Contacteer de politie. Tel: 0800-6070, e-mail: coldcase@politie.nl.

Levensdelicten versus moord en doodslag

Elk geval van moord of doodslag is een levensdelict. Maar niet elk levensdelict is een moord: incidenten met dodelijke slachtoffers die door Justitie zijn weggeboekt als mishandeling (met de dood tot gevolg), dood door schuld, noodweer of verkeersdelict vallen buiten de officiële moord- en doodslagstatistieken. Net als *niet* als levensdelict herkende vermissingsgevallen, of onjuist als ongeluk of zelfmoord geïnterpreteerde overlijdens. In de jaarlijkse moordcijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) ontbreken al deze *andere* levensdelicten. Maar ook veel *echte* moord- en doodslagzaken gingen en gaan onopgemerkt aan het CBS voorbij. Dat blijkt uit onderzoek in de krantenarchieven.

	1899	1911	1918
Moorden/doodslagen volgens CBS	-	14	23
Levensdelicten in krantenarchieven	30+	40+	50+
Bevolkingsgrootte (in miljoenen)	± 5	± 6	± 6,5

Ook voor recentere jaren valt er een opmerkelijke discrepantie tussen de levensdelictencijfers uit de realiteit en die van het CBS waar te nemen. Het wachten is op gedegen criminologisch of sociologisch onderzoek, om uitsluitsel te krijgen over het echte aantal jaarlijkse levensdelicten in Nederland.

Bronnen

De beschreven zaken stammen grotendeels uit drie bronnen: het standaardwerk [*\(Nog steeds\) tegendraads*](#) (2017) van criminoloog Harrie Timmerman, de *Cold Case Kalender 2017* van de Nationale Politie en het lopende onderzoek [*Levensdelicten 1899-1920*](#).

BIJ DOKKKUM, 5 JUNI 754
 SLACHTOFFERS: WYNFRETH BONIFATIUS (79)
 EN ONBEKEND AANTAL LEDEN VAN Z'N GEVOLG
 STATUS: 'OPGELOST'

WIN FRISA SWERDA SPREKA

Wat mina alsa pricka, alsa papus jella
 to horsa mitta boeck en bila
 doarpa uses kringa yn
 enda ferrinneware alle hilich onsa

de angost!

Wat mina setta pricka snotta-Angel
 predikia fen ljeafde en divelska
 fen offria fen flask, fen blod
 fen grima dâd on krusa holta

de wanspreke!

Wat mina sette skomma becka swakholla
 met twamala twintiga en tolva
 harren skora siunganda dâdsisars
 driga usa machtich iik ta kapje

kapje?

Wat mina setta forflökta falska flumia
 hinas twamale twintiga en tolva
 usa famke folka bieda alsa butia
 Ja, da spreka Frisa swerda.

Saxnot fen Aestergo (8ste eeuw)

TOEN FRIESE ZWAARDEN SPRAKEN

Dat dan zo'n lul, zo'n brulpaap
te paard met boek en bijl
onze dorpen binnendringt
en al wat heilig is vernielen wil

de ontzetting!

dat dan die lul, die snot-Angel
prevelt van liefde en duivels
van offers van vlees, van bloed
van gruweldood aan houten kruis

de waan!

dat dan die schuimbekkende gek
met tweemaal twintig en twaalf
zich schor zingende dwepers
dreigt onze machtige eik te kappen

kappen?

dat dan die fielt, die valse fluim
zijn tweemaal twintig en twaalf
ons vrouwvolk als buit aanbiedt
ja, toen spraken Friese zwaarden.

Saxnot van Oostergo (8ste eeuw)

Vertaling © Cornelis van der Wal

Friezen trokken hun zwaarden toen een bende godsdienstwaa-zinnigen onder leiding van de hoogbejaarde Wynfreth Bonifatius zich wilde vergrijpen aan Fries natuurschoon.

Moord of gerechtvaardigd noodweer?

Niet lang na deze gebeurtenis vond de wraakneming plaats. Een Frankisch leger trok naar het gebied rond Dokkum, vermoordde allen die weerstand boden, plunderde het gebied leeg en nam de overlevende Friezen mee als slaven – aldus Willibald, Bonifatius' eerste biograaf, die het relaas circa 760 op schrift stelde.

Uit diezelfde tijd moet het gedicht van Saxnot fen Aestergo (Saxnot van Oostergo) stammen. Deze tekst, uit de Frysk-orale traditie, verschijnt hier voor het eerst in druk.

Vertaling van het gedicht uit het Oudfries: Cornelis van der Wal

Zie ook: Marco Mostert. *754: Bonifatius bij Dokkum vermoord*. Verloren, Hilversum, 1999.

BERKMEER / HOOGWOUD (N.H.), JANUARI 1256
SLACHTOFFER: GRAAF WILLEM II (29)
STATUS: OPGELOST

HUN SCHULD!

We hebben in ons land een koningin
Maar bijna waren we een Keizerrijk!
Dat dat niet doorging komt weer door die Friezen

De would be-keizer gaf van strijdlust blijk
En dacht dat hij van hen niet kon verliezen
Hij zakte door het ijs en werd gedood

Ik kan hier vaak nog stilletjes om kniezen
En hou me met de grootste moeite groot
Het leven heeft tóch al zo weinig zin

Wat doet dat rare volkje trouwens hier?
Voor mij is élke Fries een kwaai pier

Jaap van den Born (1951)

In 1256 zou de Hollandse Graaf Willem II te Rome door de paus tot keizer worden gekroond. Voor hij vertrok wilde hij eerst nog afrekenen met opstandige West-Friezen. Bij de veldtocht raakte hij geïsoleerd van zijn manschappen en zakte door het ijs van het eeuwen later ingepolderde Berkenmeer, bij Hoogwoud. Hij schreeuwde om hulp, waarop een aantal West-Friezen verscheen. Niet wetende wie hij was sloegen ze hem dood.

Ze verstopten zijn lijk, dat pas 26 jaar later door zijn zoon Floris V geborgen werd. Deze nam bloedig wraak.

Jaap van den Born: “Ze noemden hem ‘der keerlen god’ omdat hij voor de armen opkwam, maar dat moesten toch maar liever geen Friezen zijn. Zo is er nooit een Hollander keizer geworden.”

Gedicht uit: Jaap van den Born. *De canon van Nederland*. Liverse, Dordrecht, 2006. Daan Meijer. [Het leven van Willem II](#). Westfries Genootschap, Hoorn. [Gezien 31-05-2017].

Leon Bok. [Middelburg – Willem II, graaf van Holland en Zeeland, Roomskoning](#). *Dodenakkers.nl*, [s.l.]. 21-09-2009.

MUIDERBERG, 27 JUNI 1296
SLACHTOFFER: GRAAF FLORIS V (42)
STATUS: OPGELOST

DER KEERLEN GOD

Mijn moeder zei: jij was de eerste socialist,
maar heeft ze zich soms enigszins vergist?
Wat was je waarlijk, Floris, schurk of held?
Al zeven eeuwen wordt er over jou verteld.

Hoe het ook was, jij sprak tot de verbeelding,
woonde op slechts luttele kilometers van ons huis.
Als je van 't Muiderslot de wijde omtrek in ging
droeg je beslist geen kuisheidsgordel in je kruis.

Der Keerlen God werd je genoemd
door voetvolk en door boeren steeds geroemd,
met in en buiten echt veel vrouwen in je leven
want jij mocht graag iets aan de armen geven.

Men zegt dat je zelfs een deerne hebt verkracht
en altijd uit was op meer politieke macht.
De edelman die je met 22 messteken doorboorde
was haar vader, die jou in koelen bloed vermoordde.

Was dat dan, strikt gesproken, een politieke daad?
of was je 'goddelijke' kruis de bron van het kwaad?
Overwinnaars schrijven de geschiedenis
dus zullen wij nooit weten wat de waarheid is.

Maar concluderend is er een eeuwenoude wijsheid:
of mensen nu geknecht zijn of bevrijd,
macht en seks gaan altijd hand in hand
te allen tijde en in ieder ongelukkig of gelukkig land.

Anna Hardonk (1948)

De Britse koning Edward I en Hollandse edellieden beramen een complot om Floris V, graaf van Holland en Zeeland, van zijn macht te beroven. Het plan is hem naar Brabant of Engeland te ontvoeren, en in diens plaats zijn minderjarige zoon Jan (1284-1299) als marionet te installeren.

Bij de ontvoering gaat niet alles volgens plan. Als de op zijn paard vastgebonden Floris V wil vluchten, slaat samenzweerder Gerard van Velsen met z'n zwaard op hem in.

De meeste Hollandse samenzweeders worden niet lang na de moord op Floris door woedend volk gedood. Enkelen van hen, onder wie Gijsbrecht van Amstel en Herman van Woerden, vluchtten naar het buitenland.

Zie: Annemarie Lavèn. [Graaf Floris V van Holland \(1254-1296\)](#). *Historisch Nieuwsblad* 3 / 2010.

DELFT, 10 JULI 1584

SLACHTOFFER: WILLEM VAN ORANJE (51)

STATUS: OPGELOST, DADER GEVIERENDEELD

BALTHAZAR G.

Hij wou geen maagden in een paradijs
Wel adeldom en een groot geldbedrag
Daarnaast moest hij aan nog iets groters denken

Het ging om roem en glorie en ontzag
En om de aandacht die men hem zou schenken
Hij was geen onbenul; hij telde mee!

Te lang al had hij zich diep laten krenken!
Zo'n type dus, net als die Mohammed B.:
Geloof, gepaard met hevig niet goed wijs

Al gaat de vergelijking verder mank:
De Prins had niets van Pim weg, godzijdank

Jaap van den Born (1951)

“Heeft u trouwens meteen opgemerkt dat Pim Fortuyn helemaal niet door Mohammed B. of een andere enge moslim is vermoord, maar door een vegetariër?”

Gedicht en bovenstaand tekstfragment uit: Jaap van den Born. *De canon van Nederland*. Liverse, Dordrecht, 2006.

[Balthasar Gerards \(1577-1584\)](#). *Historiek*, [s.l.]. 16-11-2007.

DEN HAAG, 20 AUGUSTUS 1672
SLACHTOFFERS: JOHAN DE WITT (46),
CORNELIS DE WITT (49)
STATUS: ONOPGELOST

DE GEBROEDERS DE WITT

Die Pim Fortuyn dácht dat hij staatsman was
Maar stak schril af bij de twee broers De Witt
Die hadden wél verstand (en ook nog pruiken)

Iets wat het plebs ook nú niet lekker zit
Dat houdt niet zo van je verstand gebruiken
Hun afkeer van die twee werd niet verheeld

Ze lieten hun een heel naar poepie ruiken
Cornelis werd heel gruwelijk gekeeld
En ook Johan lag in een rode plas

Zijn tong had hij zijn leven niet gespaard
Maar na zijn dood werd die wél goed bewaard

Jaap van den Born (1951)

“In de Gouden Eeuw, hoogtepunt van onze beschaving, waren de raadspensionarissen de gebroeders De Witt, als tegenstanders van het bij het gelovig gepeupel zo geliefde Oranjehuis, niet bijster populair. Het was dan ook een klein kunstje voor hun politieke tegenstanders het volk zodanig op te hitsen dat ze de twee broers letterlijk verscheurden.”

Gedicht en bovenstaand tekstfragment uit: Jaap van den Born. *De canon van Nederland*. Liverse, Dordrecht, 2006.

[Johan en Cornelis de Witt](#). Rijksmuseum, Amsterdam. [2017].

LEIDEN, CA. 1879-1883

SLACHTOFFERS: TIENTALLEN LEIDENAREN

STATUS: DEELS OPGELOST. DADER VOOR VIER MOORDEN
VEROORDEELD TOT LEVENSLANGE TUCHTHUISSTRAF

DE GIFMENGSTER

de formule om een mens
te veranderen in goud
is eenvoudig

let u allen even op

men neme allereerst
een hulpbehoevend mens
onder de vleugels

daar hoef je niet lang naar te zoeken
uiteindelijk is ieder mens
op een bepaalde manier oud of ziek

sluit vervolgens slinks
begrafenisfondsen
en verzekeringen af op hun levens
de hulpbehoevende mens
stelt in het algemeen
een nette begrafenis op prijs

het laatste ingrediënt
is de metalloïde arsenicum
dat verwoestingen aanricht
in het spijsverteringskanaal
denk aan symptomen die lijken
op een 'natuurlijke' maag-darmonsteking
maar dan met veelal een fatale afloop

ik stel er een eer in om hulpvaardig te werk
te gaan als mijn investering nog leeft
of het nu buurtbewoners betreft
hele gezinnen inclusief kleine kinderen
een schoonzuster een neef een broer
of dat het mijn eigen ouders zijn

het is belangrijk de schijn
van reddende engel op te houden
door de stervenden tot het eind
bij te staan al reken ik wel geld
voor het oppassen en het afleggen
van de lijken om daarna pas
de autoriteiten in te schakelen

[ik heb geen idee wat
ik met de goudstukken moet]

Daniël Dee (1975)

Maria Catharina van der Linden-Swanenberg (1839-1915), ook bekend als 'Goeie Mie' en 'de Leids(ch)e gifmengster' heeft hoogstwaarschijnlijk meer mensen van het leven beroofd dan enig ander Nederlands moordenaar.

Na het afsluiten van uitvaartverzekeringen op haar slachtoffers vergiftigde ze complete gezinnen. Haar exacte dodental is onbekend: schattingen lopen uiteen van zeventwintig tot honderdenvier doden.

Uiteindelijk werd ze aangeklaagd voor drie vergiftigingszaken, waarbij vier mensen stierven: Arend de Hees (21), Suzanna Aben (5), Maria Frankhuizen-van der Linden (43) en Hendrik Frankhuizen (35).

Ze werd veroordeeld tot levenslang.

[Levensdelicten 1883](#). Droog, 2017.

BERKEL, 16/17 JANUARI 1899
SLACHTOFFERS: MACHIEL RIPPING (74),
GERRIGJEN VRIELINK (67)
STATUS: DEELS OPGELOST, ÉÉN DADER 15 JAAR CEL

ROOFMOORD 1899 TE BERKEL (Z.H.)

Aan 't einde van de negentiende eeuw,
in januari was het, tijdens vries-
kou en met versgefallen dikke sneeuw.
Het was de zeventiende, om precies
te zijn. De zoon van buurman Molenaar
kwam 's ochtends even een bezoekje brengen.
Hij schrok zich rot, het zuur en apenhaar!
(Nog immer moet hij vele tranen plengen.)
Waardoor hij bijna van zijn stokje viel?
Het wrede lot van Gertje en Machiel.

Dus buurman Molenaar sloeg groot alarm,
zijn zoon had hem verteld van 'Die twee doden!'
De een was dood, de andere nog warm.
Ja, snel! Een grote haast was er geboden,
want lieve Gertje bleek nog net niet dood.
Zou zij nog verder kunnen blijven leven?
Helaas... haar wonden waren toch te groot,
En toen heeft Gertje ook de geest gegeven.
U weet nu wel waar ik voor buig en kniel:
het wrede lot van Gertje en Machiel.

Die Gertje had twee gaten in haar hoofd,
Machiel was echter wreder toegetakeld
voordat zijn huis was leeggeroofd
en hij in zijn geheel was uitgeschakeld.
Er waren van zijn hand vier vingers af-
gekapt, zijn kaakbeen was kapot geslagen,
zijn hand was met een grote sabel (paf!)
eraf gehakt... Jezus! Alle levensdagen!
Die moordpartij was verre van subtiel,
het wrede lot van Gertje en Machiel.

De rovers hadden ook een oog eruit
getrokken, en Machiel met een groot mes
wel zesentwintig keer gestoken. Sluit
je ogen, bid voor dit barbaars adres.
Het hele huis was door en door bebloed,
de afgehakte hand lag voor de haard,
het oog lag naast Machiel zijn hoed,
vier vingers werden door het vuur gegaard.
Wat duizelt me? Wat maakt me zo labiel?
Het wrede lot van Gertje en Machiel.

Prinsheerlijk zaten de barbaarse daders,
genietend van hun onverdiende buit
en plannen makend over welke kaders
ze binnenkort met overgave uit
elkaar slaan zouden... Zo ver kwam het nooit,
want Kraaijenbrink en Uitenbogert werden
gearresteerd en in de bak gegooid;
ze huilden, smeekten, jammerden en blèrden.
Bij welke misdaad hoorde dit profiel?
Het wrede lot van Gertje en Machiel.

Bas Jongenelen (1968)

Twee mannen overvallen rentenier Machiel Ripping en ontvreemden een groot bedrag aan geld en waardepapieren. Bij de overval komen Ripping en zijn huishoudster Gerrigjen Vrielink om het leven. De politie arresteert Antonie Kraaijenbrink en C. Uitenbogert, de twee vermoedelijke daders. Kraaijenbrink wordt bij gebrek aan bewijs vrijgelaten, Uitenbogert wacht vijftien jaar gevangenisstraf.

[Levensdelicten 1899](#). Droog, 2017.

DEN BOSCH, 22 MAART 1899
SLACHTOFFER: ELIZABETH KOOTKAR (1)
STATUS: OPGELOST, DADER NAAR GESTICHT

RAZERNIJ

Het was hem toegezegd
door zijn geliefde en zichzelf,
zij zouden samen leven
in de weelde van gedeeld genot.

Zij brak haar woord
en liet hem achter
met wie hij was
en nog zou worden.

Zijn weerzin won het
toen hij het geluk zag van
zijn broer, diens vrouw en kind
bij wie hij tijdelijk mocht wonen.

Hij sloeg het kind morsdood,
verwondde slechts haar moeder
en vluchtte in de gekte,
ontstak in tomeloze woede, razernij
die met een dwangbuis werd geknecht.

Dirk Kroon (1946)

De ongehuwde 26-jarige M. Kootkar woont bij zijn broer, schoon-
zus en hun 14 maanden oude dochtertje in. Hij zou gaan trouwen,
maar z'n aanstaande vrouw verbreekt 'het gegeven woord'. Dan
gaat M. zich vreemd gedragen...

Levensdelicten 1899. Droog, 2017.

KOEWACHT, 13 APRIL 1899
SLACHTOFFER: PRUDENTIA VERVAET (51)
STATUS: OPGELOST, DADER 15 JAAR CEL

DE MOORD IN KOEWACHT

Prudentia, mijn lieve vrouw
Het leven is soms zot
Je huwt een man en wordt verliefd
En dat is dan je lot

Prudentia, ik hield van jou
En jij ook van mij
Je had een man en kinderschaar
Ik maakte je vrij

Prudentia, ik had wat geld
En wilde met jou-
Je deed het niet, je durfde niet
Je noemde dat trouw

Prudentia, mijn lieveling
Het is nu te laat
Mijn enige, mijn eeuwige
't Is tijd dat je gaat

De put bij Koewacht schittert zacht
Het water kolkt loom
Een torenvalk bidt voor je ziel
Bij de notenboom

Peter Knipmeijer (1970)

In en rond het grensdorp Koewacht in Zeeuws-Vlaanderen werd in de voorgaande twee eeuwen opvallend vaak vermoord. Een van de slachtoffers was Prudentia Vervaet. Delen van haar stoffelijk overschot werden een maand na haar verdwijning in een 'put' (vijver) op de grens aangetroffen. Ze bleek om het leven gebracht door haar minnaar, de 39-jarige oud-militair Augustus Carolus Misseghers. Hij werd veroordeeld tot vijftien jaar gevangenisstraf.

Meer levensdelicten in of bij Koewacht geschieden in 1831, 1848, 1874, 1894, 1903, 1904, 1911, 1913, 1922, 1923, 1929, 1987 en 1995.

[Levensdelicten 1899](#). Droog, 2017.

HARSKAMP, 6 JUNI 1899

SLACHTOFFER: TRIJNTJE VAN 'T LAND (32)

STATUS: OPGELOST, DADER 20 JAAR CEL

TRIJNTJE VAN DE BAKKER

Geen week meer en dan
zullen de marmervlekken op mijn huid verstenen
kou dringt langs mijn bovenbenen
maakt in dit heet seizoen
mijn ingewanden drassig week

Bind- en slijmvlies zweert
ik heb geen oog meer
voor wat ons nog bond
het bed was altijd half gedeeld
de ochtend legde leegte aan mijn zij

De gele uren tikken nu voorbij
tot stilvallen
voldeed een ons of wat arseen en dan
je handen en gedachten vrij
had je weeë hoofd gemeend

Geen week meer en dan
word ik bestendig, dagelijks als deeg
zul je me kneden uit je vuisten rollen radeloos
van je vingers schudden
het zal obsceen zijn hoe ik kleef.

Peter Mangel Schots (1972)

Broodbakker Jacob Zeegers (1863-1943) heeft een intieme relatie met z'n dienstbode en wil met haar trouwen. Maar zijn vrouw weigert te scheiden en dwingt hem de dienstbode te ontslaan. Zeegers vergiftigt daarop gedurende meerdere weken zijn echtgenote.

Op 1 juni 1899 raadpleegt ze een arts, maar het mag niet meer baten: nog geen week later overlijdt ze aan de gevolgen van de vergiftiging. De bakker komt al snel als verdachte in beeld. Hij wordt veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf. In 1918 wordt hij vervroegd vrijgelaten. Hij hertrouwt, maar niet met de dienstbode.

[Levensdelicten 1899](#). *Droog*, 2017.

DORDRECHT, 24/25 JUNI 1899
SLACHTOFFER: LOUISE BAKKER (20)
STATUS: ONOPGELOST

NIEUWE MAAN

Vrijdagnacht;

Hield ze haar poort gesloten
Eiste ze een laatste karwei
Op de verkeerde plek
Van de foute partij

Achter de kerk
Beurs en scheurend
Een symfonie van vlees op vlees
Wijkend voor klappen en trappen
Verstomd tot het ritme
van gestaag druipend bloed

Een uitvaart, gehaast en oneerbiedig
in een driekleurige nacht
Grijs, zwart en donkerrood
Van achter de Nieuwkerk tot 't Hoofd,
over de grijsstenen beschoeiing,
een laatste spoor van haar leven loopt

De dood is onbarmhartig
en haar moordenaars praten
Maar veroordeelt nooit
De Merwede sluit zich om haar lichaam
Neemt haar, koel en onpersoonlijk,
zoals zij ook velen ontving

En deponeert dan,
haar wonden schoongewassen,
het lichaam van Louise Bakker,
in al haar gekwetste ontluistering
op de oever van de Dordtsche Kil

Haar vlees wit en grijs,
blauw
Bekroond met een halo van vliegen
Het water kabbelend
Stil

Amro Tode (1965)

Het slachtoffer werkte als prostituee. Na een woordenwisseling in een Dordts café werd ze op straat doodgeslagen en -getrapt. Daarna is ze door de stad gesleurd en in de Merwede gegooid. Haar lichaam spoelde aan bij Strijen. Drie verdachten werden gearresteerd. Deze bekenden, maar zijn uiteindelijk buiten vervolging gesteld.

[Levensdelicten 1899](#). Droog, 2017.

WILDERVANK, 6 JULI 1899
 SLACHTOFFER: HINDERIKUS MEIJER (28)
 STATUS: OPGELOST DOOR ZELFMOORD DADER?

ONDER AANBEVELING

Varkensmarkt te Spijkerboor,
 veel zwijnen in Nieuwbuinen,
 vee te koop in Valtermond,
 slagers zat in Wildervank.

Dik droog spek bij Zuidema, aan 't Middenste Verlaat.
 Eerste kwaliteit rund en kalf bij de Cohens (zo en ma).
 Monstervarken bij Hovenkamp. Vleeshouwer Visser.
 Heuving en Schoenmaker. Klein (36e Laan).
 Eerkes aan 't Oosterdiep, nabij café het Zeepaard.

't Fin de siècle zag de Eerkes te Wildervank breed
 gezeteld en eerzaam op mooie en stoere posten:
 wethouder, huisarts, bestuurder bij het waterschap.
 Hotel de Unie: Eerkes. Bloemisterij Flora: Eerkes. Bekroond
 voor uit de hand bewerkte boter: mejuffrouw Eerkes-Eerkes.
 Liefvert J. werd slager – in de Nieuwe Veendammer Courant
 verscheen een eerste advertentie: “Attentie s.v.p.”

Puik fijne vette jonge KOE.
 Extra fijne vette jonge KOE aan de weg rondgeleid,
 's avonds dezelve aan de balk te bezichtigen.
 Heden aan de haak: een puik vet zoetemelks KALF.
 Gevraagd: een bekwame Meidhuishoudster.
 Hedenavond aan de balk ter bezichtiging:
 een extra fijne, vette, zware, voljarige OS.
 Onder minzame aanbeveling.

Voor 't Paasfeest te slachten, etc.
 Voor een billijke prijs 500 kg Winterspek,
 alsmede fijne gerookte Metworst, enz.
 Partijtje eigengesmolten RUNDVET.
 Te koop: Een partijtje best Rundvet.
 P.F., Slager te Wildervank.

Gevraagd: een Slagersleerling.
 Veroordeeld: Lieffert E. te Wildervank,
 bedreiging, drie weken.
 ... de heer D. gedreigd een stoel op zijn hersens te slaan...
 ... D.'s huisschel uit kozijn getrokken en op straat gegooid...
 ... tegen D.'s schutting getrapt, zodat de deur er uitviel.
 (Hoger beroep: vier weken.)

Hedenmorgen levend, hedenavond geslacht
 voor het geachte publiek te bezichtigen,
 DE MONSTERKOE [met P.Z.].
 Twee puike vette zware volbloed Engelsche SCHAPEN,
 waaronder een ZOOGLAM.
 Ondergetekende slagers hebben aangekocht:
 het beroemde MONSTERVARKEN [met P.Z.].
 Onder beleefde aanbeveling.

“Bij blussing van een brand in de woning van slager P. Zuidema
 geraakte de vrouw van de omschutter De Jonge in de vaart.”
 “Slager Z. te Wildervank, gevankelijk getransporteerd op vermoeden
 van brandstichting, is weer op vrije voeten gesteld.”

Een fijne vette VAARS en twee bij uitstek fijne vette VARKENS.
 Onder zeer beleefde aanbeveling.

“Voor een proef met 't schietslachtmasker naar de methode Sigismund heeft de Ned. Ver. tot bescherming van dieren de vleeshouwer Eerkes aangewezen. De proef voldeed zo uitstekend dat genoemde heer direct besloot zich het masker aan te schaffen.

Het masker wordt ter hoogte van de ogen tegen de kop van het dier gehouden, één slag met een klein hamertje op een knopje en door het schot getroffen stort het dier neer en is onmiddellijk dood.”

Eerkes en de spekslager Meijer leidden geruime tijd een vagebonderend bestaan. Half waanzinnig door het voortdurend misbruik van sterke drank, bedreigden zij verschillende burgers met moord en mishandeling. Mogelijk onder industrieel mom, verkozen de vleeshouwer en de spekslager niet het tweeloops pistool, maar 't slachtmasker voor de laatste afslag naar eeuwige slachtvelden.

De volgende ochtend werd, met een steen om de hals, het lijk van B. uit het water opgehaald. Er is geen verband.

Jurgen Eissink (1972)

Een koopman ziet vleeshouwer Lieffert Eerkes (37) en de bij hem inwonende spekslager Hinderikus Meijer zwaargewond en bewusteloos naast elkaar in Eerkes' slagerij liggen. Eerkes heeft een schietmasker in de hand. Beiden overlijden kort nadat ze gevonden zijn. Het is onduidelijk of het hier om een moord gevolgd door zelfmoord, een dubbele zelfmoord of zelfs om een dubbele moord ging.

Justitie beoordeelde dit destijds als een dubbele zelfmoord en onderzocht de zaak verder niet.

[Levensdelicten 1899](#). *Droog*, 2017.

WOUDENBERG, 24 JULI 1899

SLACHTOFFER: WILHELM BRANDRIET (44)

STATUS: OPGELOST. DADER 2 JAAR EN 6 MAAND CEL

WAAR PADEN KRUISEN

Een moment, een besluit
voor nu, voor morgen
dicht bij de stroom
van water, mensen, wensen
voor het leven, doen
wat moet, wat goed
voor vrouw en kind
waar paden kruisen

Een plek, een delen
van ruimte, van rust
van stilte voor de storm
weg van de norm
buiten de lijnen
van wat hoort, wat stoort
een schaduw, een bestaan
een beroep, op naasten
op rede, op deugd
waar paden kruisen

Door het samen, het leven
van het pad, vanuit je tenen
uit de toon, niet in toom
trekken door, trekken aan
met elkaar, met alle geweld
met man en macht
geen grens , geen bezin
geen pardon, geen genade
geen rede, geen leven
waar paden kruisen

Monique Buising (1979)

Mandenmaker Peter Schneider schiet drie mensen neer bij een uit de hand gelopen ruzie over een hond. Een van hen overlijdt. Schneider wordt in hoger beroep veroordeeld tot 2 jaar en 6 maanden gevangenisstraf.

[Levensdelicten 1899](#). Droog, 2017.

BERGUMERHEIDE, 20 DECEMBER 1899
SLACHTOFFER: AUKE WAGENAAR (26)
STATUS: OPGELOST, DADER 12 JAAR CEL

EN IK

Anne mijn broer(tje)
En Auke zijn maat
Wij van de boerderij
Hij uit de straat

Samen in overall
Overal heen
Dwars door ons heit z'n lân
Dwars door het veen

Altijd samen, altijd schik
Vanaf ons eerste ogenblik

Anne
Auke
Anne en Auke en ik
(en Dirk)

Anne de branie
En Auke het brein
Ik de ideeën
Wij samen de gein

Dan had je verder nog
Dirk van der Meer
Werd altijd weggepest
Kwam altijd weer

Stille Dirkie, klein en dik
Slomerik met zenuwtic

Anne
Auke
Anne en Auke en ik
(en Dirk)

Opgroeien gaat
Op het land haast vanzelf
Zo ben je zeven
En zo ben je elf

Dan komt de dag
Dat je plotseling ziet:
Ik ben een meisje
En zij drieën niet

Zij drieën
Kregen dat later pas door
Toch werd het anders, sindsdien
Dan daarvóór

Vaker en vaker
Was ik op het erf
Anne met Auke en Dirk
Aan de zwerf

En als ik m'n bloes verschik-
te, kregen ze van schrik de hik

Anne
Auke
Anne en Auke en ik
(en Dirk)

Desondanks bleven we
Drie (vier) man sterk
Toen, op een zondag
Ineens, in de kerk

Onder de preek
Pakte Auke mijn hand
Dirk zat erbij
Aan mijn andere kant

Zag het wel, maar gaf geen kik
Nooit vergeet ik meer die blik

Auke
Auke
Auke en Auke en ik
(en Dirk)

Alles ging door
En de tijd ging voorbij
Auke en ik
Zouden trouwen in mei

Dirk kwam niet vaak meer
Te druk met de jacht
Zo was het leven
En toen kwam die nacht

Later heb ik vaak gedacht:
Dirk had alles al verdragen
Al ons pesten alle dagen
Al ons nemen zonder vragen
Nooit protest en nooit een klacht
Tegen onze overmacht

Maar zijn hond, zo hard geslagen
Dat er bloed zat op zijn vacht
Dát had heit niet moeten wagen

Hagel en bliksem
En scherven oud zeer
Daar waar het pijn doet
Uit Dirk z'n geweer

Eén korrel hagel
Voor iedere keer
Dat wij weer lachten
Om Dirk van der Meer

Anne huilde meer dan ik
Ik zing tot mijn laatste snik:
Anne
Auke
Anne en Auke en ik
(en Dirk)

Lianne van Gemert (1972)

Dirk van der Meer schiet met een jachtgeweer Auke Wagenaar en diens aanstaande schoonvader Gaele Westra 'in het onderlichaam'. Aanleiding is een ruzie over hun jachthonden. Westra overleeft, Wagenaar niet. De zoon van Westra, Anne, blijft ongedeerd.

[Levensdelicten 1899](#). Droog, 2017.

APPELTERN, 2/3 FEBRUARI 1900
SLACHTOFFER: J. BRINKMAN (CA. 29)
STATUS: OPGELOST, DADER KORTE TIJD IN
KRANKZINNIGENGESTICHT

WAT ER OVERBLIJFT

dat we slechts tijdelijk zijn, is een leugen
we vragen niet veel; je stelt jezelf ten dienste
van iets groters, vrede gegarandeerd

die avond namen we hem eerst zijn ziel af, maakten van
hem een gekende vreemdeling, werden participerende
getuigen van goddelijke gerechtigheid

ik wist toen al; er bestaat niet zoiets eenvoudigs als
krankzinnigheid, op sommige dagen raken we
gewoon iets kwijt dat zich niet herstelt

er werd iets ingetoomd, spoedig waren we helden,
heel de nacht dansten we naast zijn goddeloze karkas
zijn verbrande vlees, zijn wankele botten

er werd niet begrepen dat een ramp voorkomen werd
dat dankbaarheid een goed is, dat zich nog het meest
verschuilt achter de wijzende vingers van je medemens

nu rest ons wat achterblijft, wie repareert onze ramen?
welk nageslacht vergeeft ons, zal
de omvang van de daad mettertijd vergeten?

Laura Mijnders (1991)

De 27-jarige boer Mettinus Scherff, lid van een orthodox-protestantse, slaat met een bijl het voorhoofd in van zijn knecht. "Het is gebleken, dat de moord werd voorafgegaan door eene bijeenkomst van verscheidene aan godsdienstwaanzen lijdende menschen, waarin bepaald werd, dat B[rinkman] moest geofferd worden" – aldus *Het Nieuws van den Dag*, 6 februari 1900.

Scherff wordt ontoerekeningsvatbaar verklaard en naar het krankzinnigengesticht in Medemblik gestuurd. Na nog geen jaar tijd wordt hij als 'hersteld' ontslagen.

De dader overlijdt in 1939 op 66-jarige leeftijd te Ermelo.

[Levensdelicten 1900](#). Droog, 2017.

BARGER-OOSTERVEEN, 5 SEPTEMBER 1910
SLACHTOFFERS: ALBERT KARSTENBERG (22),
JAN KARSTENBERG (25)
STATUS: OPGELOST, DADER 5 JAAR CEL

VAN HET MES ENDE BLOED

Het was stil die avond tot de vingers gingen wijzen
naar hem die men toewees het meisje te water
te hebben gevoerd. Hij stond op, verbolgen en ruw
schreeuwde met bewijzen te komen en wel nu

er ontstond strijd die hen naar buiten al dreef
er werd gevochten, gestoken met een mes
bloed vloeide, er werd geschreeuwd, er werd gevluht
op schreden weerom gekeerd, het geleet een klucht

een lichaam werd geplaatst; handen onder het hoofd
er kwam volk, de dader deinsde heen over de grens
de regen viel, sporen verdwenen, de dood haalde op
het mes deed van zich spreken middels bloed

afgetekend in des daders goed, hij bekende -
het mes had hij van zich geworpen, geheel uit beeld
zijn kompanen wezen deelname van de hand
zeiden onschuldig te zijn, hielden dat vol

de doden lagen; een met slagaders der dijen doorstoken
de ander met wonden in been en de zij en lag dood
de rechter sprak uit dat er vijf jaren in het gevang
zo werd er gevonnist en ter uitvoering gedaan

Egbert Hovenkamp II (1953)

De gebroeders Karstenberg overleven een dronkemansruzie in een illegale veenkroeg niet. Hoewel drie mannen verdacht worden van deze dubbele moord, wordt uiteindelijk slechts één veroordeeld. Hij krijgt vijf jaar gevangenisstraf.

[Levensdelicten 1910](#). Droog, 2017.

HOORN, 29 SEPTEMBER 1910
SLACHTOFFER: MARIA MARKUS-MUSMAN (86)
STATUS: OPGELOST, DADER 20 JAAR CEL

DOOD DOOR TAART

Twee vrouwen zegen neer, van wie één dode
Zij was de echtgenote van een bode
Die bode was het doel van felle haat
Zijn werkmaat wenste hem onder de zoden

Die bode was het doel van felle haat
Zijn ex-maat Beek verweet hem zijn verraad
Nadat hij beider broodheer had bestolen
Zijn baan verloor en... Beek kreeg het te kwaad

Nadat hij beider broodheer had bestolen
Had hij dat voor de bode niet verholen
Hij beende naar de bakker voor een taart
Want zonder werk zat hij op hete kolen

Hij beende naar de bakker voor een taart
En in de rechtbank werd nadien verklaard
Hij liet de taart in Hoorn aan huis bezorgen
Daar werd ie door het dienstmeisje aanvaard

Hij liet de taart in Hoorn aan huis bezorgen
Hij had er extra kruiden in verborgen
Hij bracht de taart met rattengif op smaak
Dat leek hem beter dan de man te worgen

Hij bracht de taart met rattengif op smaak
Hij smulde van die culinaire taak
De dienstmeid en de vrouw namen een stukje
De bode zelf ontsnapte aan de wraak

De dienstmeid en de vrouw namen een stukje
De vrouwen deden gorgelend een tukje
De vrouw werd nooit meer wakker, maar de meid
Werd beter na het giftig ongelukje

De vrouw werd nooit meer wakker, maar de meid
Ontbrak het niet aan levensvatbaarheid
Beek vond de onbedoelde afloop jammer
Zo raakte hij zijn gramschap nooit eens kwijt

Hij vond de onbedoelde afloop jammer
De dosis was genoeg, alleen wie nam er
Een taartpunt vol vergif, en wie ging dood?
Alleen des bodes vrouw en niet die drammer

Een taartpunt vol vergif, en wie ging dood?
Zijn kansen had Beek nu pas echt verkloot
Hij werd gepakt en hij kwam voor de rechter
Geen taart meer, voortaan water slechts en brood

Hij werd gepakt en Beek kwam voor de rechter
Hij gaf het toe: hij was de dader, echter
Was dit wel moord met voorbedachte rade?
Juist toen hij dacht: nu kan het niet meer slechter!

Was dit wel moord met voorbedachte rade?
De taart was voor de bode, niet zijn gade
De rechter bleek immuun voor het protest
En vond dat Beek moest boeten voor zijn daden

De rechter bleek immuun voor het protest
Beek had het grondig voor zichzelf verpest
Hij stierf in het gevang, maar werd vermaard:
Geen rechter of hij kent het taartarrest

Hij stierf in het gevang, maar werd vermaard
Maar was dat al die moeilijkheden waard?
Twee vrouwen zegen neer, van wie één dode
Terugblikkend denk ik: zonde van de taart!

Koos Dijksterhuis (1962)

Johannes Beek was in 1907 als marktmeester te Hoorn ontslagen, nadat hij door zijn collega Willem Markus beschuldigd was van het stelen van marktgelden. Beek zoon op wraak. Op 28 september 1910 zond hij een vergiftigde taart naar Markus. Deze at er niet van, zijn vrouw en de dienstbode wel. Mevrouw Markus overleed, de dienstbode werd ernstig ziek, maar overleefde.

Omdat Beek tijdens het proces toegaf dat hij van tevoren bedacht had dat ook iemand anders dan het beoogde slachtoffer van de taart kon eten, werd hij uiteindelijk door de Hoge Raad voor moord veroordeeld. Hij kreeg twintig jaar gevangenisstraf. Deze uitspraak is bekend geworden als 'het Hoornse Taartarrest'.

Beek overleed in 1918 op 70-jarige leeftijd in de gevangenis van Leeuwarden.

[Hoornse taartarrest](#). Westfries Archief. [2017].

VAALS, 20 JANUARI 1911
SLACHTOFFERS: FRANS VERWEIJ (11 MAAND)
STATUS: OPGELOST, DADER IN GESTICHT

PARVATI'S WAANZIN

niet meer dan drie maal
sinds het wichtje kwam
braakte Anasindhu taal

in een krankzinnige vlaag
koesterde hij de zogezegd
gegeven zoetzure belofte

maar wat moeten wij met
de eeuwige onmogelijkheid
van een ontpitte vrucht

zijn tranen waren natter
dan het sap van de leugen
zijn stilte verstikkender

dan bemoeienissen van
denkbeeldige geburen
aan de zijde van het lijkje

het at de appel in zijn plaats
en de onsterfelijkheid duurde
niet meer dan een eenzaam jaar

Sven Staelens (1979)

Het zoontje van Amalie Bodein (of Bodem) en Franciscus Cornelis Verweij komt onder verdachte omstandigheden om het leven. Uit de sectie blijkt dat het kind gestikt is bij het eten van een appel.

In krantenberichten wordt gesteld dat het knaapje 'in een vlaag van waanzin' door de moeder om het leven is gebracht. Zij wordt in het krankzinnigengesticht Calvariënberg te Maastricht opgesloten.

[Levensdelicten 1911](#). *Droog*, 2017.

NIEUWE MEER, 25 JANUARI/8 MAART 1911
SLACHTOFFERS: CHRISTINA FREDERIKA VAN EXTER-VAN
RAAM (29) EN JAN HOGENHOUT (32)
STATUS: ONOPGELOST

HAARLEMMERMEERSE MOORDBALLADE (1911)

Van commentaar voorzien door diverse reien

Heel diep in de Haarlemmermeer,
op de klei en tussen de peppels,
hield een man van een vrouw
en die vrouw van die man.
Zij beminden elkaar vaak in greppels.

Rei der smachtende maagden:

Want eerst en vooral
gedijt liefde overal.

Heel diep in de Haarlemmermeer
werden echtgenoten bedrogen.
Tja, zij wisten het niet
hadden dus geen verdriet.
Lag 't aan hun beperkt denkvermogen?

Rei der herderinnen:

Die onnozele schapen
lagen domweg te slapen.

Heel diep in de Haarlemmermeer
smeedde 't stel een heel gemeen plan:
wederhelften morsdood.
Ze verzuipen in een sloot?
Of goor gif kopen in Amsterdam?!

Rei der onnozele kinderen:

Ja, de liefde maakt blind.
Dat weet elluk kind.

Heel diep in de Haarlemmermeer
ging een bakker op reis naar Mokum.
Hij was flink in zijn hum
en kocht arsenicum.
In de soep toen, ad libitum.

Rei der apothekers:

Dat zal u niet behagen:
arsenicum in uw magen.

Heel diep in de Haarlemmermeer
was er sprake van dubbele moord.
De daders gepakt,
in de bajes gekwakt.
Dat is dus zoals het hier hoort.

Rei der onnozele kinderen:

Gerechtigheid
komt altijd op tijd.

Maar in Haarlem wist men het niet meer.
De rechtbank sprak de moordenaars vrij
bij gebrek aan bewijs.
Zijn die lui wel goed wijs?
Typisch rechtbankenbeunhazerij.

Rei der criminelen (gemengd koor):

Bakker van Exter en vrouw Hogenhout
waren door de liefde stoned.
Het recht werd - hoera! - niet bekroond.
Zo zie je maar weer: misdaad loont!

Bob Boswinkel (1943)

Buurlieden Christina van Exter-van Raam en Jan Hogenhout sterven kort na elkaar. Ze blijken met arsenicum vergiftigd te zijn. De verdenking valt al snel op hun echtgenoten, bakker Martinus (Wim) van Exter (ca. 1878-1963) en Martha Hogenhout-de Haan (1880 – ?). Voor zij met de slachtoffers in het huwelijk traden hadden beiden een liefdesrelatie, die ook na de huwelijksvoltrekkingen continueerde.

Hoewel komt vast te staan dat bakker Van Exter kort voor de dood van diens vrouw vijf gram arsenicum had gekocht (“om katten te vergiftigen”), kan niet bewezen worden dat hij en zijn minnares verantwoordelijk zijn voor de dood van de slachtoffers. Ze worden vrijgesproken.

Enkele jaren na de dubbele moord hertrouwen De Haan en Van Exter. Niet met elkaar.

[Levensdelicten 1911](#). Droog, 2017.

AMSTERDAM, 10 MAART 1911
SLACHTOFFER: CORRIE SMITH (22)
STATUS: OPGELOST, DADER PLEEGDE ZELFMOORD

GROOT VERLOF

In de liefde verlegen
Maar niemand houdt me tegen
Jij bent alles
Wat ik wil
Laten we gaan.

Kijk maar naar buiten
Ik houd je stevig vast
Je haar, je zachte wang
Ik laat je niet los
Als ik je laat gaan
Ik neem je mee.

Kijk naar de lucht
Denk aan het water
Alles dichtbij
Veraf in mij.

Ik los dit op
Samen lossen we op
Ons bloed ons ijzer
Onze tranen
Tot stof.

Hou me vast
Denk niet aan de anderen
Denk aan ons
Wij samen
Eén
Voor eeuwig.

Kijk naar de wolken
Waar we dromen
Denk aan ons
Samen.

Ik neem je nu mee.

Hannah Celsius (1963)

In haar bovenwoning aan de Amstel 118 schiet de circa 20-jarige A.H. de 22-jarige kelnerin Corrie Smith, weduwe en moeder van een driejarig dochtertje, dood. Daarna jaagt hij een kogel door zijn eigen hoofd.

De twee hadden, zeer tegen de zin van de ouders van H. in, sinds een maand of drie een relatie. De dader, die op het punt stond in militaire dienst zou gaan, was in infanterie-uniform gekleed. Het lot van het tot wees gemaakte dochtertje is onbekend.

[Levensdelicten 1911](#). Droog, 2017.

STANDDAARBUITEN, 22 SEPTEMBER 1911
SLACHTOFFER: BARBARA KNOOK (27)
STATUS: OPGELOST. DADER 10 JAAR CEL

ONDERWIJZERES (27) VERMOORD DOOR MAN (19)

Een man, een jongen viel me aan
Zijn hoofd van zeep schuimde

Ik sloeg mijn nagels in zijn hart
en proefde vochtig herfstgras

In een doolhof van wurggrepen
zocht ik naar een uitweg

Terwijl zijn moordlust gloeide
wist ik dat ik voor het laatst

Dat ik voor het eerst sterven zou
En met mij *Barbara*, mijn naam

(O, dat zwijgen terwijl hij hijgde
als een aangelijnde hond!)

André van der Veeke (1947)

In een sloot bij het Brabantse Standdaarbuiten wordt het geschonden lichaam van onderwijzeres Barbara Knook gevonden. Het spoor leidt naar de 19-jarige Hendrikus Kouters. Aanvankelijk wordt hij tot 20 jaar gevangenisstraf veroordeeld. In hoger beroep brengt het Gerechtshof het oordeel terug tot 10 jaar.

[Levensdelicten 1911](#). Droog, 2017.

HILVERSUM, 27 SEPTEMBER 1911
SLACHTOFFER: ANDRIES KABALT (39)
STATUS: OPGELOST, DADER 6 JAAR CEL

DRONG IN DRONKEN

Een poppenkast aan de Honingstraat,
nummer dertien is het gegeven. We hebben
drie kinderen, vast en zeker van Kabalt
en een vrouw, zij lag net zo goed te pitten.

Het decor is Hilversum, paradijs van radio
en tv, als idee hingen ze alleen in de ether.
Het is 1911 en september, de zon reeds
afgedropen. Als Joost uit een doos stormt

Heysteeg de slapende mensen binnen,
heel beschaafd met zijn allen in één kamer.
Hij zingt een lied van verraad en woede.
Helemaal uit Duitsland was hij komen rennen!

Silhouetten snijden het licht in vlakken. Jan
Klaassen en Katrien spelen woordentwist.
Ze klagen het dak eraf en het publiek juicht
op Honingstraat nummer dertien.

Alcohol had zijn geest uitgevent, dat
was zijn excuus aan de rechter, een knar
die hem een lanterfanter vond, iemand
met een gat in de hand. Met het mes

door de rechterborst, misschien toch net het hart,
lag Kabalt te kreunen, naast zijn vrouw
en kinderen die verschrikt God aanriepen.
Heysteeg strompelde naar buiten, op weg

naar de volgende kroeg, zijn mes niet gemist.
Toen een diender hem bij de kraag vatte,
was de blaastest nog niet uitgevonden, maar
de stank van een delict hing om hem heen.

Een jaar later kreeg de poppenkast straf
'Slecht straattheater!' riep de rechter,
dienstklopper die hem zes jaar cel gaf.
Voorarrest een frivole uitvinding.

Dat alles in een wereld die zo snel veranderde;
de vijfde George van een verdoemd wereldrijk,
de eerste dag dat vrouwen werden gevierd,
Nakhla toonde aan dat er water op Mars was.

Marcel Ozymantra (1970)

De 32-jarige 'kermisreiziger' Richardus van de Heysteeg vermoordt in een Hilversums logement de 39-jarige Andries Kabalt. Deze is eveneens kermisreiziger en een broer van de destijds bekende Amsterdamse poppenkastspeler J.A. Kabalt. In de eerste krantenberichten over de moord wordt het slachtoffer verward met diens bekende broer. Het motief voor de moord zou een oude wrok geweest zijn.

'Kermisreizigers' waren kermisartiesten, die ook meehielpen bij de opbouw en afbraak van de attracties. Buiten het seizoen waren ze vaak werkzaam als los arbeider. Van de Heysteeg was als kermisreiziger boeienkoning, (prijs)hardloper en liedjeszanger. Wat Kabalt op kermissen deed is onbekend.

[Levensdelicten 1911](#). Droog, 2017.

STREUKEL (ZWOLLERKERSPEL), 20 NOVEMBER 1911
SLACHTOFFER: REINT VAN DER VELDE (76)
STATUS: OPGELOST, DADER 20 JAAR CEL

DE HANDEN VAN VELTHUIS

dat moesten handen zijn
tot krachttoeren in staat
stalen ledematen
die uit mouwen staken
als landbouwapparaten

die klaar waren buren
bekenden om te brengen
vier nekken te wringen
verraderlijke handen
die wenkten om te volgen

er slechts één langs het jaagpad verdronken
in een sloot als een Jac. P. Thijsse-plaat
de handen van Velthuis exotische dieren
tussen bloedspin draaitor kokerjuf

het verhaal dat Velthuis spon
over hoe hij was besprongen
weggemaakt tot zoete slaap
werd door niemand die
zijn handen zag

die sterke stille handen
op het tafelblad geloofd
daar schuilde onoverwinlijke kracht
Velthuis zag ze en gaf
zich over

Wibo Kosters (1978)

De 76-jarige landbouwer Reint van der Velde wordt op 20 november levenloos in een sloot bij Streukel (Zwollerkerspel) aangetroffen. Het spoor leidt al spoedig naar zijn buurman, de 56-jarige landbouwer Jan Velthuis. Deze wordt tot twintig jaar gevangenisstraf veroordeeld.

[Levensdelicten 1911](#). *Droog*, 2017.

APPEL (BARNEVELD), 30 APRIL 1912
 SLACHTOFFER: CORNELIS VAN HARTEN (82)
 STATUS: OPGELOST, DADER 20 JAAR CEL

VOORDAT HET MET BLOED BEVLEKTE PENNEMESJE GESLOTEN WORDT

telt de herder zijn schapen voor het slapen
 van de onvoorziene avond

er is een waltz van sterren aan het hemelfront

- *één twee drie, één twee drie* -

een wulpse boerenbruid laat in het zog van mythes,
 rode tulpen en merites een ja-
 woord botsen tegen een knallende vloek

- *ja ja ja, één twee drie* -

er zingen engelen vloeiend en klaar,
 er ligt een openingsdans in het verschiet

- *één twee drie, één twee drie* -

ondertussen ligt de herder uitgeteld op de meet,
 de nacht is zwart en zwanger van háár

- is een kudde ooit compleet?

Olaf Risee (1974)

De 27-jarige boerenknecht G. van Kommer heeft geld nodig voor zijn aanstaande huwelijk. Hij is in de waan dat de 82-jarige schaapsherder Cornelis van Harten duizenden guldens in een geitenvel op z'n borst droeg. Hij vermoordt de herder, maar vindt niets. Vlak voor de huwelijksvoltrekking wordt Van Kommer gearresteerd. Hij verdwijnt voor twintig jaar achter de tralies.

[Levensdelicten 1912](#). *Droog*, 2017.

GRONINGEN, 12 MEI 1912

SLACHTOFFER: PETRUS JOHANNES MILJOEN (3)

STATUS: OPGELOST, DADER PLEEGDE ZELFMOORD

(-)

slaap knaapje slaap
het is nu echt te laat
we kunnen niet meer uit wand'len gaan
Vader is moe, het is gedaan
slaap knaapje slaap
Vader wil nu gaan

slaap knaapje slaap
je Vader is niet kwaad
de dag is voorbij, je moet nu gaan
overal komt een einde aan
slaap knaapje slaap
Vader heeft niets misdaan

slaap knaapje slaap
een kus op je gelaat
baasje met je zachte haar, het is nu klaar
we zien elkaar daar
slaap knaapje slaap
het is Vader aangedaan

slaap knaapje slaap
er is genoeg gepraat
wees maar niet bang, het duurt niet lang
altoos is niet levenslang
slaap knaapje slaap
Vader spant de haan

Marjon Zomer (1972)

Vader vermoordt bij Noorderbegraafplaats te Groningen zijn 3-jarig zoontje en pleegt zelfmoord, nadat zijn vrouw wil scheiden.

[Levensdelicten 1912](#). *Droog*, 2017.

NEDERLAND, 19 AUGUSTUS 1971 – 12 JULI 2001
SLACHTOFFERS: CORA MANTEL (15), AALTJE VAN DER
PLAAT (43), MICHAËLLE FATOL (23),
ANNELISE REINDERS (31), SASJA SCHENKER (33)
STATUS: OPGELOST, DADER LEVENSLANG

HET BEEST

Het maakt niet uit wat mag. Als het maar kan.
Mij lopen ze al honderd jaar te naaien.
Als je de kans krijgt en je bent een man,
dan laat je die niet zomaar overwaaien.

Ik zie het als mijn eigen businessplan.
Wat ik niet pak, dat komt een ander snaaien.
Niet zo naïef. Ik weet er alles van:
ze komen je voor niks de nek omdraaien.

Ik zat op school. De boeren mochten door,
maar ik kwam van de jagers en de vissers.
Mij werd voornamelijk de deur gewezen

door juf. Zij wilde mij niet leren lezen.
Mijn leven is een lange reeks van missers.
Noteert u dat maar tijdens dit verhoor.

Ronald Ohlsen (1968)

Seriemoordenaar Willem van Eijk (1941) alias 'Het Beest van Harkstede' wordt in 1975 na zijn eerste twee moorden veroordeeld tot twintig jaar en tbs. In 1990 komt hij vrij. Na enkele jaren slaat hij opnieuw toe. Hij brengt tenminste drie vrouwen om het leven. Hij woont dan in Harkstede, een paar kilometer buiten Groningen-stad.

In 2002 wordt Van Eijk tot levenslang veroordeeld.

Harrie Timmerman. (*Nog steeds tegendraads*). NPE, Eenrum, 2017. Hoofdstuk 9, blz. 136-162.

WETTERE (B), JANUARI-AUGUSTUS 1977
SLACHTOFFERS: DRIE BEJAARDE PATIËNTEN
STATUS: OPGELOST?

ZUSTER, WAT IS HEILIG IN UW LEVEN

(Noem een kledingstuk en een gegeven
klap dan het scenario uit
een opvouwbaar poppenhuis)

De kap waaronder ik bidden moet
dit nonnenmasker plakt niet goed
te droog over mijn koude bloed
het valt af als ik het bidden pas

Onder een rouwparaplu
rozenkranzen volgend in een roes
over zovele zachte blaadjes
naar de kapel waar Jezus
zich van zijn lichaam ontkleed

Het feestbeest dat in mijn diepten leeft
legt zware verdoving op aan bejaarden
zo vindt ook u wat heilig is
in dit allerdiepste slapen

Ook in uw gave aan de zuster die verder mag ademen
om verwarde schapen langzaam het gif op te smeren
liefdevol de hemel in uw kalende scalp masserend

Alles wat u ziet is mijn verrukte hoofd
de engel des doods in uw droom van geloof
het rood uit uw juwelen drinkend

Heilig is dat het om het even is
in gedruis of verstilling te stinken.

Laura Demelza Bosma (1986)

De 44-jarige verslaafde non C.B., met de kloosternaam Godfriede of Godefriede, wordt aangehouden op verdenking van moord op drie bejaarde patiënten in het ziekenhuis van Wettere, nabij Gent. Ze zou bekend hebben. Het is onbekend hoe deze zaak is afgelopen.

NN. Verslaafde non verdacht van drie moorden. *Nieuwsblad van het Noorden*, 15-02-1978.

<http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:011018088:mpeg21:a0045>

NN. Belgische non vermoordde drie bejaarden. *Leeuwarder courant*, 15-02-1978.

<http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010620750:mpeg21:a0254>

Dokter Jean de Corte over affaire-Godefriede. *Limburgsch dagblad*, 23-02-1978.

<http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010563035:mpeg21:a0079>

Leiding tehuis moreel schuldig aan gedrag moordende zuster. *Amigoe*, 25-02-1978.

<http://resolver.kb.nl/resolve?urn=ddd:010639233:mpeg21:a0129>

GRONINGEN, 20 APRIL 1990
SLACHTOFFER: MARCO (22)
STATUS: ONOPGELOST

ZOVEEL MEER

Nog horen we je stem, nog zien we je blik
opgeslagen in geheugens en archieven
die nog lang nadat ook wij verdwenen zijn
je naam en je sterven steeds doen herleven

maar er was meer, zoveel meer dan die
horrorfilm die altijd begint te draaien
vanaf moment X op die dag in dat jaar
en stopt als de haan begint te kraaien

laten we de duivel en z'n wijven verzwijgen
laat hen zich niet laven aan onze rouw
wij horen je stem, wij zien je lachen
drinken en dansen; wij proosten

op jou, op ons, op die mooie dagen
die onveranderd vastgelegd blijven
in onze hoofden en in archieven
ook lang nadat we allen verdwenen zijn.

Bart FM Droog (1966)

De 22-jarige Marco wordt levenloos naast een gekraakt gebouwencomplex in de Groninger binnenstad gevonden. De vermoedelijke dader, een Duitser bijgenaamd Satan, vlucht met de hulp van een aantal krakers via-via naar Duitsland. Het Cold Case Team van de politie Groningen stond in 2005 op het punt deze zaak op te lossen, maar werd dat jaar ontbonden. Het Openbaar Ministerie liet vervolgens de zaak verjaren.

Bart FM Droog. [De ochtend dat Satan in Groningen huishield](#). *The Post Online*, 25-05-2016

GRONINGEN, 5 DECEMBER 1991
IZMIR (TURKIJE), BEGIN 2005
SLACHTOFFERS: LISA VAN DER LEI-EHALT (23),
LEENDERT VAN DER LEI (29), ZOONTJE VAN EX-
VRIENDIN VERDACHTE (CA. 4 JAAR), TWEE KINDEREN
VAN VERDACHTE
STATUS: 'OPGELOST' DOOR ZELFMOORD VERDACHTE

DE VIS

Je hebt een hart als een bleek zeedier
een schubbige vis die zich verbergt
in het zeewier van je ribben

Al vaker ging het sneller kloppen
van glanzende auto's met zachtleren stoelen
de glimlach van een meisje die
zich vertaalt als: kom hier

Je stond eerder aan het bed van een ander
dook erin alsof je terugging in het water
Vaak was dat het begin van iets
ditmaal was het een einde

Je denkt aan goud en aan vrouwen
wikkelt vingers om kelen
houdt je ogen dicht
in een poging het water
binnen te houden

Het allerergst, zeg je,
is als iemand je ziet
overstromen.

Lilian Zielstra (1991)

Het echtpaar Leendert en Lisa van der Lei wordt in december 1991 vermoord. De verdenking valt al spoedig op de ex-vriend van een zus van Leendert, Omer A. Deze wordt kort na z'n arrestatie, ondanks zeer belastend bewijsmateriaal, door de officier van justitie in vrijheid gesteld. Alles wijst er op dat deze verdachte niet alleen Lisa en Leendert vermoord heeft, maar ook een zoontje van de zus van Leendert en twee eigen jonge kinderen. Omer A. pleegt begin 2005 zelfmoord in Turkije.

Harrie Timmerman. (*Nog steeds*) *tegendraads*. NPE, Eenrum, 2017. Hoofdstuk 14, blz. 238-250.

URETERP, 9 SEPTEMBER 1992
SLACHTOFFER: FOLKERT VEENSTRA (65)
STATUS: ONOPGELOST

MOORD EN BRAND

Nog steeds dragen de bomen in de bermen
de sporen van vers bloed in nerven mee.
Tranen op het zandpad voor het huis
versmelten tot nat slijk in zwart september.

Een schillenboer valt stollend op de vloer.
Gespleten van zijn vrouw en kinderen wordt hij
nimmer wakker in een brandend bed vol bloed.
Dit dorp draagt onvolledigheid op handen.

Hij kon niet wachten tot het nacht was,
het geld moest weggedragen naar het veld.
Dat kon niet in de schaduw van het maanlicht,
hij zou verdwalen met zijn benen in de sloot

en tasten in het duister naar de uitgang van het dorp.
Hij zou gevat en opgesloten krantenkoppen lezen
met een kopje thee. Zijn daden blijven donker
en lachend leest hij tussen scharrelende kippen mee.

Alex Gentjens (1969)

Bij een roofoverval komt de 65-jarige schillenboer Folkert Veenstra om het leven. Zijn vrouw raakt gewond. De politie heeft deze zaak (nog) niet weten op te lossen.

NN. [Overval op schillenboer](#). Nationale Politie, Den Haag, [2016].

HELMOND, CA. 20 JUNI 1994
SLACHTOFFER: JESSICA DE ROIJ (28)
STATUS: ONOPGELOST

JESSICA DE ROIJ

Zeg dat het makkelijk ging
zeg dat je het niet koud hebt gehad
zeg dat je geen pijn hebt gehad
zeg dat je er niet alleen voor stond
je was immers niet alleen.

Ik ken de Jupiterlaan niet
nooit in Helmond geweest
ik ken je niet
maar op de foto kom je me bekend voor
je ogen, vol van onschuldige geheimen
je sproeten, vol van jeugdige dromen
je moedervlek
je vurige haren
de ontbrekende glimlach
de ongewisse toekomst

Ik weet dat het niet makkelijk ging
ik weet dat je het koud had
ik weet dat je pijn had
ik weet dat je er alleen voor stond
maar je was niet alleen.
op welk gezicht heb je je laatste blik geworpen?
in welke adem heb je je laatste zucht gelegd?
ik weet dat je niet alleen was.

Nafiss Nia (1968)

De 28-jarige Jessica de Roij wordt op zondag 19 juni 1994 rond 23.25 uur voor het laatst in levende lijve gezien. Haar stoffelijk overschot wordt op 30 juni in haar woning te Helmond aangetroffen. Ze is door grof geweld om het leven gebracht. De zaak is nooit opgelost.

[Jessica de Roij gedood in eigen huis](#). Nationale Politie, Den Haag, 16-12-2016.

AMERSFOORT, 31 DECEMBER 1994
SLACHTOFFER: RICKY HOK AHIN (26)
STATUS: ONOPGELOST

AAN DE MOORDENAAR VAN RICKY HOK A HIN

Je weet wie Ricky was. Hij kijkt nog blij
op deze prent. Wist hij veel wat zou komen?
Hij was pas zesentwintig, dat oudjaar.

Zijn vrouw bleef, zwanger, thuis en hij ging bomen
met vrienden in een club, tof bij elkaar.
Hij heeft, door anderen, niet lang genoten.

Het draaide uit op vechten, zelfs gevaar.
Je hebt toen Ricky door zijn hart geschoten.
Hij zakte in – dat staat je vast nog bij.

Nee, Ricky's dochter kent hem niet, haar vader.
Jij ging vrijuit. Hoe voelt dat voor een dader?

Inge Boulonois (1945)

Op Oudejaarsavond 1994 werd de 26-jarige Ricky Hok Ahin in café The Flame, het clubhuis van een motorbende, neergeschoten. Hoewel de politie de schutter arresteerde, werd deze later weer vrijgelaten. Het is nooit tot een veroordeling gekomen, omdat meerdere getuigen niets aan de politie wilden verklaren.

Cold Case Kalender 2017. Politie, Den Haag, [2016].

GRONINGEN, 21 MAART 1997
SLACHTOFFER: ELS SLURINK (33)
STATUS: ONOPGELOST

ZWIJGPLICHT

Die avond huurde ze
The Godfather
1 steek
Recht
In het hart
Zij zou onthullen
Hij deed haar
An offer she could not refuse

Harry Zijlstra (1965)

De 33-jarige Els Slurink werd in haar huis aan het Van Brakelplein te Groningen vermoord. De dader is nooit gevonden.

Harrie Timmerman. *(Nog steeds) tegendraads*. NPE, Eenrum, 2017.
Hoofdstuk 2, blz. 26-44.

GRONINGEN, CA. 26 APRIL 1997
SLACHTOFFER: SHIRLEY HEREIJGERS (19)
STATUS: ONOPGELOST

(-)

Ze was nooit van mij geweest, als niet het lot
mij woorden in de handen dreef, mijn god, wat
stond mij hier te wachten op het pad en waar
moest ik nog schuilen om gevaar te weren
zij was daar, ik was daar, een offer meer en minder
zij sprak mij aan, haar stem als van een kind, er welde
een lust in mij dat wachtte op haar bevel, de woorden
die ik zocht, zag ik, zongen uit haar keel, ik hoorde niet, ik
zag haar zinnen zich verzetten en met een knik sprak
zij mij aan, nog eens en weer, er stak in mij een vuur,
en ongeremd verklankte ik haar keel, het uur sloeg twee,
de zon scheen, zwakke wind van zee, het woord
in mijn handen knapte, haar keel sloot alles af, ik bracht
haar thuis, althans een eind op weg, het Zuiderkruis.

Wim van Til (1955)

Het lichaam van de 19-jarige prostituee Shirley Hereijgers werd op 2 mei 1997 onder struiken in de buurt van het Noorderstation te Groningen gevonden. Ze was vermoord. Uit onderzoek bleek dat ze daar al vijf dagen lag, maar elders moet zijn omgebracht. De zaak is tot op heden onopgelost.

Harrie Timmerman. (*Nog steeds*) *tegendraads*. NPE, Eenrum, 2017. Blz. 63, 68-69, 76, 86, 88, 156-158, 160, 174, 227, 283.

GRONINGEN, 1 MEI 1997

SLACHTOFFER: ANNE DE RUYTER DE WILDT (18)

STATUS: OPGELOST, DADER 8 JAAR CEL EN TBS

ONDERAAN DE SPOORWEGBAAN

Onderaan de spoorwegbaan
lag de plek waar zij was blijven liggen.

Niemand heeft er toen bij stilgestaan,
niemand. De trein stopte alleen

om weer te vertrekken. De plek bleef
achter in de tijd en verdween

met de jaren mee; verleggen met wat
er steken bleef. Leegte die om haar gaf

en toch zweeg als het graf, omdat
er niemand was om wat te zeggen.

Wat had je ook kunnen zeggen: niet daar
neerleggen – oppakken, meenemen

en voor altijd vasthouden? Ja, voorzichtig
oppakken en voor altijd vasthouden.

Ruben van Gogh (1967)

Op 1 mei 1990 wordt de 18-jarige studente Anne de Ruyter de Wildt bij het Groninger Noorderstation gevonden. Ze is vermoord. Eerst drie jaar later kan dankzij een DNA-match de dader, Henk S. (ca. 1971), worden gearresteerd. Hij blijkt naast Anne ook de 24-jarige Annet van Reen omgebracht te hebben, in 1994 te Utrecht. S. wordt veroordeeld tot 8 jaar gevangenisstraf en tbs. In 2017 wordt voor hem de long stay-status aangevraagd – wat neerkomt op levenslang.

Harrie Timmerman. *(Nog steeds) tegendraads*. NPE, Eenrum, 2017. Hoofdstuk 5, blz. 63-89.

VEELERVEEN, CA. 24 OKTOBER 1997
SLACHTOFFER: MATT HÜREN (55)
STATUS: OPGELOST, DADER LEVENSLANG

(-)

dat het een zeer verwarrende plek is
het verleden ⁽¹⁾

dat je voor het voorbijgaan ⁽²⁾

op je hoede moet zijn van de tijd ⁽³⁾

dat ie in wezen wreed

dat ie ontzettend ironisch

& dat ie altijd het beste ⁽⁴⁾

als ie de overhand ⁽⁵⁾ krijgt

de tijd ⁽³⁾

is net wind

& we moeten op zijn schouder ⁽⁶⁾ blijven zitten ⁽⁷⁾

& dat ie ons vernietigt

in een vingerknip

als we dat niet

de tijd ⁽³⁾ heeft het

ongeacht de oude roem

ongeacht de vroegere successen

in zich

elk leven

tot scherts ⁽⁸⁾ te maken

dat mensen die zich vastklampen aan
 & teren op van vroeger verhalen ⁽⁶⁾ zijn
 tragische figuren
 dat wie niet loslaat ⁽⁹⁾
 dat wie niet wil erkennen
 dat ie vandaag helemaal niet meer dezelfde
 als jaren terug
 dat ie dan niet alleen tragisch ⁽¹⁰⁾
 maar ook wordt
 onmenselijk ⁽¹¹⁾

(1) veelerveen! veelerveen! fokking dooie veenkolonie!

(2) zenuwachtig voor je neus heen & weer gaan van de loden-proppenschieter

(3) de knakker met kruiwagen, de gek met geweer, de vent met verbrandingsoven

(4) pissigst, dodelijkst

(5) zijn centen niet

(6) van zijn kassakassa

(7) punt

(8) mors- & mors- & morsdood, begrijp je, boertje ?!

(9) met zijn fikken van de kassakassa, weetje ?!

(10) hartstikke dood, joh!

(11) verbrand, lekker bakken in 't oventje, zieje, boertje ?!

Akim A.J. Willems (1974)

In oktober 1997 denkt drugshandelaar Geert 'Gerke' Musch (1961) dat een zakenpartner, de 55-jarige Matt Hüren, hem belazert. Op een boerderij in Oost-Groningen schiet hij Hüren dood en verbrandt hem in een zelfgebouwde crematieoven. Musch dwingt daarbij de bewoner van het pand hem te helpen.

Hoewel familie van Hüren de vermissing meldt, onderneemt Justitie geen actie.

In 2002, Musch zit dan in Engeland gevangen, geeft hij aan een andere compagnon de opdracht de enige getuige van de crematie uit de weg te ruimen. Deze stapt naar de politie.

Harrie Timmerman. (*Nog steeds*) *tegendraads*. NPE, Eenrum, 2017. Hoofdstuk 10, blz. 176-179.

AMSTERDAM, 7 DECEMBER 2000
SLACHTOFFER: HANS ALFRED MEIJER (57)
STATUS: ONOPGELOST

DE GROTE SLAG

De grote verzameling?
die komt, beloofd
in goede handen
in heel goede handen

haar laatste herinneringsstukken
een laatste aanvulling
op haar pensioentje
een goede slag

de 1 ct misdruk
zomaar opgedoken
in het zaakje
van eerlijke Alfred

het zoeken ten einde
dag opkopen
tabee verhandelen
zijn werk compleet

dit verkopen aan loetje
een laatste grote slag
klaar
mijn zaak kan dicht

de kroon
op zijn werk
het kleinood
laat zien

de grote stapel
het kleine boekje
alles
één deal

te groot
de gierigheid
de prijs
te buitensporig

te diep
de hebzucht
de slag
te impulsief

de deur
slaat dicht
de laatste klant
stiefelt weg
het kartelpapier
op zak

Marc Commandeur (1965)

Postzegelhandelaar Hans Alfred Meijer wordt op donderdagavond 7 december 2000 omstreeks 22.30 uur dood aangetroffen in zijn winkel 'Meijer Filatelie' aan de Nieuwezijds Voorburgwal in Amsterdam. Hij was door geweld om het leven gebracht. De zaak is nooit opgelost.

[Amsterdam: Moord op postzegelman](#). Nationale Politie, Den Haag, 28-12-2016.

HILVERSUM, 20 JANUARI 2002
SLACHTOFFER: MARTIEN VAN DER MEIJS (72)
STATUS: ONOPGELOST

SORRY, MARTIEN

's Nachts ga je de hond uitlaten
dat moet met een hond. Voor wie
in Hilversum woont, aan de rand
van een natuurgebied, ligt een hond

enorm voor de hand. Als je de De Ruyterlaan
uitloopt, de Zuiderheideweg oversteekt
ben je er al, de naam zegt genoeg. Die nacht
kwam je niet zover: je werd neergestoken

in je eigen laan, pal in het zicht van een camera
die feilloos registreerde hoe een onbekende man
met een lichte broek en een donker jack aan

meerdere malen redeloos op je instak,
met brute kracht. De politie vraagt
wie is die man? Bent u dat? Ja.

F. Starik (1958)

De 72-jarige Martien van der Meijs wordt als hij z'n hond uitlaat neergestoken, vlakbij zijn huis aan de Admiraal de Ruyterlaan in Hilversum. De dader is nooit gevonden.

[In Opsporing Verzocht; dood Martien van der Meijs](#). Nationale Politie, Den Haag, 10-01-2017.

HILVERSUM, 6 MEI 2002
SLACHTOFFER: PIM FORTUYN (54)
STATUS: OPGELOST, DADER 18 JAAR CEL

DE BALLADE VAN DE VERMOORDE POLITICUS (1948-2002)

Zes uur, zes uur heeft geslagen
het nieuws gaat over het land
met lichte stap komt naar buiten
een man – hij zakt naar de grond

Als een boom die door de zagen
gekerfd wordt tot halfweg zijn stam
en eigener beweging omvalt
zo is, zo is deze man

Die, neergeschoten wordend – wie
o wie loste het schot? Die schoten
niet te tellen? – op zijn knieën
gaat, nog steeds rechtop

Een man ligt op het plaveisel
van het nieuwscentrum van het land
uit zijn glanzend hoofd, teer en dooraderd
komen zwarte bloedvlechten, lang

Ik zeg, zeg jullie de waarheid
die ik denk en waarin ik geloof
en ik doe, doe nooit als die anderen
minder dan ik beloof –

Een held is in alle tijden
iemand met persoonlijke moed
de moed om het publieke menen
van wie woorden smijten als stenen

als eenling te blijven weerstaan;
om je waarheid steeds weer te zeggen
geen zwijgen je op te laten leggen
held word je, je wordt niet zo geboren

het lot wijst je daartoe aan –
Het zorgvuldig pak ligt verfrommeld
das los, aan het hemd kleeft bloed
op de borstkas drukt men naar leven

en onder de schoen ligt een voet.
Zeven uur, zeven uur heeft geslagen
het nieuws dreunt over heel het land
op straat, tussen vreemden bezweken

hard sterfbed, door iedereen bekeken
zijn lijk prijkt in kleur op de krant.
Waar was jij, toen je het hoorde?
is de vraag van een vriend die mij belt;

ik stond in de keuken en verstijfde
op de radio was men verbijsterd, jij?
Ik zat, dan weer stond voor het raam
en zag het steeds donkerder worden

ons uitzicht is heden verdwenen
niets is ons meer overgebleven
twaalf uur, het heeft twaalf uur geslagen
ik heb het twaalf uur horen slaan –

Maar, op de doodse parkeerplaats
van het nieuwscentrum onder de maan
heeft het bloed, dat zich niet weg liet vegen
zijn bericht in beton neergeschreven:

Ik zal kruipen, waar ik niet kon gaan

Elly de Waard (1940)

Pim Fortuyn, de charismatische lijsttrekker van een nieuwe politieke partij, wordt vlak voor de parlementsverkiezingen na een radio-interview doodgeschoten door milieu-activist Volkert van der Graaf (1969). Deze zag het slachtoffer als gevaar voor de samenleving. De dader wordt tot twaalf jaar gevangenisstraf veroordeeld. Nadat hij tweederde van zijn straf heeft uitgezeten wordt hij vervroegd in vrijheid gesteld.

Gedicht uit: Elly de Waard. *Proeven van Moord*. De Harmonie, Amsterdam, 2005.

[Dossier Volkert van der G.](#) De Volkskrant. 2002-2017.

GRONINGEN, 8 JULI 2004
SLACHTOFFER: JAN NIJBOER (60)
STATUS: OPGELOST, VIER DADERS VEROORDEELD VAN
VIJF TOT ZEVEN JAAR CEL

DE ZAAK NIJBOER: EEN ARBITRAGE

(I) JAN NIJBOER SENIOR, 1912-1944

Jan Nijboer wordt in Oude-Pekela geboren:
hij sticht een groot gezin, dan wordt het oorlog,
Jan gaat de zwarte handel in en wordt gepakt
en tot een celstraf van één maand veroordeeld.

Maar hij mocht ook het leger in, dus hij belandt
bij de SS-vrijwilligers-brigade 'Nederland'

en vecht in Joegoslavië, bij Leningrad
om dan te stranden met zijn onderdeel in Estland;

hij deserteert, hij wordt weer opgepakt en komt
door tyfus om het leven in een concentratiekamp.

(II) INTERMEZZO: DE BOM (1945)

Vlak na zijn dood valt er in Groningen een vliegtuigbom recht voor de deur van zijn gezin. Het is een wonder (hij en zijn vrouw hebben acht kinderen, waaronder Jan) dat niemand bij hem thuis iets overkomt.

(III) JAN NIJBOER JUNIOR, 1944-2004

Jan Nijboer wordt in Groningen geboren,
als man van zestig graaft hij in zijn voortuin
met zijn zoon Jan een vijver. Voor die klaar is
wordt hij tijdens een overval in huis vermoord.

Hij heeft een wietplantage en ook een vriendin
met wie hij het steeds minder goed kan vinden:

zij komt met een paar mede-drugsgebruikers
Jan overvallen, voor zijn goedgevulde kluis

maar Jan heeft een zwak hart. Zij bindt hem vast
en net zoals zijn vader sterft hij in gevangenschap.

(IV) EINDOORDEEL DOOR DE GETUIGE-DESKUNDIGE, THOMAS BYLES (1870-1912)

Terug naar negentien twaalf. Op de Titanic, een groot schip, met een gat erin, dat zinkt stapt Thomas Byles, een jonge priester, uit de reddingsboot: hij troost de achterblijvers en verdrinkt.

Stel, vragen wij het hem: *‘Deze twee mannen, hadden zij zelf ook schuld aan wat hen overkwam?’*

Hij heeft niet heel veel tijd: het dek begint te kantelen en hij is bezig met ruim duizend anderen –

‘Voor allebei’, zegt hij, ‘Het voordeel van de twijfel: De boot is lek. Het heeft zo moeten zijn.’

Menno van der Beek (1967)

“Bij een roofoverval op de zestigjarige Nijboer, die bij z'n woning aan de Woldweg in Ruischerbrug een wietplantage had, was hij door de overvallers met pepperspray bespoten en daarna gekneveld. Hij werd daarbij onwel en overleed aan een hartstilstand. (...)

Uiteindelijk werden vier verdachten veroordeeld tot celstraffen van vijf tot zeven jaar.”

Harrie Timmerman. [De zaak Jan Nijboer](#). In: *(Nog steeds) tegendraads*. NPE, Eenrum, 2017. Hoofdstuk 13, blz. 230-231.

AMSTERDAM, 2 NOVEMBER 2004
SLACHTOFFER: THEO VAN GOGH (47)
STATUS: OPGELOST, DADER LEVENSLANG

VLEESPRIKBORD

Vrije woord
haatrapmoord
in de goot

Lichaamstaal
spreekt het laatst
van de straat

Vlijmscherp mes
botte pen
vermoord mens

De film stopt
een gat brandt
naar het licht

Diana Ozon (1959)

Cineast Theo van Gogh wordt door de godsdienstwaaninnige Mohammed Bouyeri (1978) op straat aangevallen. Twee omstanders raken daarbij gewond.

“Nadat hij (...) Van Gogh met acht schoten gedood had, sneed hij met een groot mes diens keel door. Vervolgens plantte hij dat mes in de borst van Van Gogh en stak hij met een kleiner mes een open brief aan Tweede Kamerlid Ayaan Hirsi Ali en een afscheidsgedicht getiteld ‘In bloed gedoopt’ op het lichaam van de filmmaker.

Uit het gedicht blijkt duidelijk dat Bouyeri niet de intentie had om zijn dichterscarrière na deze eerste publicatie een vervolg te geven. ‘Dit is dan mijn laatste woord...’ luidt zijn beginregel. Bouyeri stelt zich in zijn eerste strofe voor hoe hij met ‘[politie]kogels doorboord’ de martelaarsdood sterft.”

Jeroen van Rooij. [Martelaarsdiss. Mohammed Bouyeri en de poëtica van de gangsta rapper](#). nY, Antwerpen, 27-10-2014.

Bouyeri vlucht van de plaats delict – en wordt na een vuurgevecht met de politie, waarbij hijzelf en een agent schotwonden oplopen, gearresteerd. In juli 2005 veroordeelt de rechtbank Amsterdam hem tot levenslang. Bouyeri noch het Openbaar Ministerie gaan in hoger beroep

Gedicht uit: Diana Ozon. *Zwerfzang*. Passage, Groningen, 2016.

DORDRECHT, 3 NOVEMBER 2008
SLACHTOFFER: PETER DE KOSTER (32)
STATUS: ONOPGELOST

TE DENKEN VALT

Denk niet dat ik omdat ik net een kleine...
Of omdat ik toevallig in een caravan....
Of omdat ik asbest saneer
(één vezeltje maar, mijnheer, één vezeltje en
dertig jaar later is het: boem!)

Dat ik, daar, niet ver van chique kantoren,
tussen shabby loodsen, bij de Toyota
(ik rijd zelf een Duitser, degelijk)
waar ik netjes geparkeerd heb, klaar voor de dag
(het is rotspul, mijnheer, het sluipt
naar binnen en steeds
als je hoest of hijgt of snottert
denk je: is dit het?)
klaar en op weg naar mijn schatjes
dat ik daar...

Of dat hij voor mijn maat kwam, naast me.
Denk dat ook niet.
Een flits, een hand (denk niet te makkelijk:
het was een man, ik
heb een verleden, met vrouwen,
dat wil je niet weten!)

Dan denk ik: gek dat de dood,
uiteindelijk dan toch gek genoeg de dood
niet geniepig kwelt en kwijlt en kruipt en slijpt
maar dof dreunt en zo dat je weet:
dat komt niet meer goed.

Een man in de bouw, die weet dat.
Omdat als je van een steiger flikkert en je breekt wat
dan is dat ook zo,
zo...
Kansloos.

Denk niet meer.

Wie een sluipmoordenaar elke dag een hand geeft
schrikt minder van een kogel en
wie zijn leven waagt
met een kind op komst
houdt van een gok.

Daar zou ik het zoeken,
als ik er nog was.

Jan Maurits Schouten (1965)

In een doodlopende straat in Den Haag wordt de 32-jarige Peter de Koster in zijn bestelbusje doodgeschoten. De dader is nooit gevonden.

[Schietpartij op industrieterrein](#). Nationale Politie, Den Haag, 07-12-2016.

DORDRECHT, 10 MAART 2010
SLACHTOFFER: MILLY BOELE (12)
STATUS: OPGELOST, DADER 18 JAAR CEL & TBS

MILLY

mijn ogen tekenen met de tijd
steeds scherpere figuren
op de muren

steeds vaster groeien
de contouren van de waarheid
om mijn keel.

haar jas zucht aan de kapstok
en vertelt het in schaduwen.

haar mobieltje trilt onwetend,
roept haar na.

haar fiets begint steeds angstiger te kraken.

ik sus ze, laat mijn vingers
zacht over haar spullen glijden

maar het donker lekt langzaam de kamer binnen.

Hester van Beers (1995)

Politiemedewerker Sander V., buurman van de 12-jarige Milly uit Dordrecht, meldt zich een week na haar vermissing bij de politie. Hij bekent het meisje vermoord te hebben. V. wordt veroordeeld tot 18 jaar cel en tbs.

Harrie Timmerman. [De zaak Milly Boele](#). In: *(Nog steeds) tegendraads*. NPE, Eenrum, 2017.

ARNHEM, 21/22 NOVEMBER 2010
SLACHTOFFER: IDA SJAMSUDIN (51)
STATUS: ONOPGELOST

IDA SJAMSUDIN

Gevonden naast een slachtafvalcontainer
lag Ida's lijf.
Vermoord met – naar vermeld – zeer grof geweld.
De dader is nooit opgespoord.
Men heeft nog wel een schreeuw gehoord,
die nacht, daar in de Badhuisstraat.

Een tippelslet van 51. Zonder toekomst.
Zonder dak. Zonder doel dan geld
te scoren voor een trip naar Happy Land.

Zij wist wel zeker wie ze was geweest;
*'Weet je wat ik nodig heb, iemand die van me houdt,
die me accepteert wie ik ben,
maar dat is zo moeilijk te vinden, echt heel moeilijk
ik kan liefde geven maar liefde vragen is heel moeilijk, weet je.'*

Toch was die vrouw,
die moeder van drie kinderen,
al lang geleden omgebracht.
Vermoord met sluw geweld
door coke en hoerenlopersgeld.

Bert van den Helder (1960)

Op maandagochtend 22 november 2010 werd het stoffelijk overschot van de drugsverslaafde tippelaarster Ida Sjamsudin tussen vuilcontainers aan de Badhuisstraat te Arnhem aangetroffen. Ze bleek vermoord. De dader is nooit gevonden.

[Lichaam gevonden tussen vuilcontainers](#). Nationale Politie, Den Haag, 12-12-2016.

OOSTZAAN, 29 DECEMBER 2011
SLACHTOFFER: HERMAN JANSEN (66)
STATUS: ONOPGELOST

OVERVAL IN WONING, OOSTZAAN 29 DECEMBER 2011

in alle rust te neder
gewekt door gruwel en geweld
door hen die liever
niet werken
voor hun geld

maar wel bij nacht en ontij
zoeken wat
een ander toebehoort
en het risico aanvaarden
dat een onschuldige

wordt vermoord
nooit zullen zij
die dit tot heden
straffeloos uitvraten
de nachtrust nog

als kompaan ervaren
en levenslang
voor het slapen gaan
naar hun verdorven
spiegelbeeld staren

voor de machtelozen
die achterbleven
blijft er de hoop
dat het recht
ooit zal zegevieren

en dat die spiegel heel lang
hun cel zal sieren

Robert E. Bal (1949)

In de nacht van 28 op 29 december 2011 overleed de 66-jarige Herman Jansen uit Oostzaan tijdens een roofoverval aan een hartinfarct. Zijn vrouw raakte gewond aan haar hoofd. Jansen was eigenaar van het florerende taxibedrijf Eurolimo BV.

[Oostzaan: Dood door overval](#). Nationale Politie, Den Haag, [2017]

De dichter is oud-politierechercheur. Hij werkte bij het bureau Zwarte Criminaliteit en was lid van een experimenteel Cold Case Team van oud-rechercheurs in Rotterdam. Door de komst van de Nationale Politie is dit team in 2015 ontbonden.

Dit e-boek als papieren boek

In september 2017 verschijnt bij uitgeverij Vliedorp een papieren editie van dit werk. De winkelprijs bedraagt € 14,95. Het boek is verkrijgbaar bij de uitgeverij, de betere boekhandel en bij de bekende digitale verkooppunten.

Nadere informatie:

Uitgeverij Vliedorp

Dick Ronner – afdeling verkoop

Havenstraat 2 9973 PL Houwerzijl

Tel: 0595-57.72.47

E-mail: mail@zolderman.nl

Moordliederen

Liefhebbers van Nederlandstalige moordliederen en -gedichten vinden meer informatie in onderstaande werken.

Er is een moord gebeurd. [Verzameld en ingeleid door] D. Wouters. Het Spectrum, Utrecht, [1942]. 160p. Liederens uit de oude doos nr. 2.

Julien de Vuyst. *Het moordlied in de Zuidelijke Nederlanden tot de XIXe eeuw.* Aurelia Books, Brussel, 1976. 129p, [10] p. pl. Marktlid nr. 2. Aureliae folklorica nr. 6.

Julien de Vuyst. *Het moordlied in de Zuidelijke Nederlanden (XXe eeuw.)* Aurelia Books, Brussel, 1977. 154p, [24] p. pl. Marktlid nr. 2. Aureliae folklorica nr. 6.

Marjan Beijering. *Moordlied in Drenthe. In het spoor van herinneringen.* Nederlands Centrum voor Volkscultuur, Utrecht, 1999. 64p. Volkscultuur 1999/8.

Maarten Charles J. Franck. 'Daer is geen liefde of barmherticheyt meer in ons.' Percepties over criminaliteit en criminaliteitsberichtgeving). Tijdschrift voor Mediageschiedenis vol 12, No. 1 (2009).

<http://www.tmgonline.nl/index.php/tmg/article/download/182/237>

Moordliedjes. Cultureel Brabant, [2017]

<http://www.cubra.nl/sjep/feestvanvroeger/welcomemoordlied.htm>

Colofon

Moordballaden

Op ware moorden gebaseerde gedichten

Deel 1

ISBN: 978-94-6243-009-9

NUR: 306, 309, 402, 684-686, 695

© Samenstelling, voorwoord en tussenstukken: Bart FM Droog

© Vertaling uit het Oudfries: Cornelis van der Wal

© De afzonderlijke gedichten: de dichters

Foto kraai op voorplat: CCO Public Domain

Vormgeving: Bureau Droog, Eenrum

Met dank aan Noor Agter en Ruben van Gogh, voor hun inhoudelijke en opbouwende commentaar en adviezen.

Aanvullende informatie over de in dit boek beschreven levensdelicten is te vinden in het Historisch Krantenarchief van de Koninklijke Bibliotheek (Den Haag), op www.delpher.nl.

Dit e-book is een uitgave van Stichting Nederlandse Poëzie Encyclopedie.

Een papieren editie van dit boek verschijnt in september 2017 bij [Uitgeverij Vliedorp](http://www.uitgeverijvliedorp.nl) te Houwerzijl, onder de titel *Moordballaden*. *Op ware moorden gebaseerde gedichten*. ISBN: 978-94-6048-046-1, € 14,95.

Deze uitgave kwam tot stand op initiatief van:

Stichting Nederlandse Poëzie Encyclopedie

www.nederlandsepoezie.org

donaties zijn welkom:

www.nederlandsepoezie.org/donaties.html

NPE

Eerder verschenen als gratis e-book bij uitgeverij Nederlandse Poëzie Encyclopedie:

Leo Lens (1893-1942). *Revèlje* (1934). 3de druk, 2013.

www.nederlandsepoezie.org/jl/1934/lens_revelje_NPE_2013.pdf

4de druk als papieren boek bij Uitgeverij Stanza, Amsterdam, juni 2013.

S. Bonn (1881-1930). *Jonge mei. Verzen* (1924). 2de druk, 2013.

www.nederlandsepoezie.org/jl/1924/bonn_jonge_mei_2.pdf

Melis Stoke (1892-1942). *Liedjes van de rails. Gedichten* (1939).

2de druk, 2013.

www.nederlandsepoezie.org/jl/1939/stoke_liedjes_van_de_rails_2.pdf

Menno van der Beek. *Een ziektegeschiedenis. Gedichten* (2010).

2de druk, 2013.

www.nederlandsepoezie.org/jl/2010/beek_een_ziektegeschiedenis.pdf

A. van Collem (1858-1933). *Liederen. Een selectie*.

Samenstelling P.J. Bakker. 2013.

www.nederlandsepoezie.org/jl/2013/collem_liederen.pdf

Arjan Witte. *Amfibieën. Poëzie*. 2013.

http://www.nederlandsepoezie.org/jl/2013/witte_amfibieen.pdf

Lenze I. Bouwers. *Je blijft mijn vrije Fries. Gedichten.* 2014.

http://www.nederlandsepoezie.org/jl/2014/bouwers_je_blijft_mijn_vrije_fries.pdf

Harrie Timmerman. *(Nog steeds) tegendraads.* 2017

<http://www.nederlandsepoezie.org/jl/2017/timmerman-nog-steeds-tegendraads.pdf>